

**ВПЛИВ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА СТАН ОСНОВНИХ
ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА**

Проаналізовано динаміку стану основних засобів підприємства та частки амортизації в собівартості продукції. Розглянуто вплив реформування амортизаційної політики держави на процес відтворення основних засобів підприємства.

The dynamics of the state of basic facilities of enterprise and particle of depreciation in the prime price of products is analysed. Influence of reformation of depreciation policy of the state on the process of recreation of basic facilities of enterprise is considered in the article.

Досягнення успішної діяльності підприємств можливе лише за умови максимального використання всіх наявних у підприємства засобів. Базою функціонування промислових підприємств є основні засоби. Однією із основних проблем діяльності підприємств, в сучасних умовах господарювання, є забезпечення ефективності відтворення основних засобів. Від вирішення цієї проблеми залежать фінансові результати підприємства, конкурентоспроможність самого підприємства та його продукції.

Основну роль в процесі відтворення основних засобів займає амортизація. Проблема формування амортизаційної політики на сьогоднішній день є досить актуальною. Про це свідчить стан основних засобів промислових підприємств (коефіцієнт зносу більше 60 %, а по окремих підприємствах перевищує 80 %); численні поправки до законодавчих актів, які регламентують порядок нарахування амортизації, при цьому багато помилок і недоліків діючих законів переходять у наступні нормативні акти; зростає кількість публікацій згідно з визначеною тематикою в фахових та професійних періодичних виданнях.

Метою написання даної статті є аналіз стану основних засобів, дослідження динаміки частки амортизаційних відрахувань в собівартості продукції та розкриття проблеми формування амортизаційного фонду на прикладі ВАТ «Тепм».

В умовах економічної кризи особливої актуальності набувають два взаємозалежних процеси:

- 1) збільшення надходжень до державного бюджету;
- 2) збільшення внутрішніх джерел коштів підприємств, необхідних для інвестування виробничо-господарської діяльності та оновлення матеріально-технічної бази.

Одним із інструментів вирішення даного питання є амортизаційна політика як на державному рівні, так і на рівні підприємства. Амортизаційна політика підприємства в загальному відображає амортизаційну політику держави, оскільки базується на принципах, методах та нормах амортизаційних відрахувань, затверджених законодавчими та нормативними актами на державному рівні.

За допомогою інструментів амортизаційної політики держава може сприяти оновленню та нарощуванню матеріально-технічної бази підприємств, зростанню обсягів виробництва, підвищенню конкурентоспроможності продукції або ж навпаки. В економічно розвинутих країнах серед найважливіших інструментів активізації інвестиційної діяльності широко використовують системи амортизації. Під час серйозної економічної кризи у США в 1970 – 1975 рр. важливу стабілізуючу роль відіграла нова політика, яка ґрунтувалася на прискореній амортизації. У перші 2 роки її дії спостерігався справжній інвестиційний бум: було зареєстровано щорічний приріст інвестицій у порівняних цінах в розмірі 8 – 10 % [1, с. 38]. В Україні ж за останні роки діюча амортизаційна політика має інші наслідки.

До 1997 року порядок нарахування амортизації здійснювався відповідно до Постанови Ради міністрів СРСР «Про єдині норми амортизаційних відрахувань на повне відтворення основних засобів народного господарства СРСР» від 22 жовтня 1990 р. № 1072. Відповідно до цієї Постанови амортизація нараховувалася рівномірним методом, а норми амортизаційних відрахувань встановлювалися відповідно до нормативного строку експлуатації об'єктів основних засобів. При цьому, норми амортизаційних відрахувань були широко диференційовані за групами та видами основних засобів. У 1997 році був прийнятий Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств», за яким амортизація нараховувалась лише по 3-х групах прямолінійним методом (1 гр. – 1,25 %, 2 гр. – 6,25 %, 3 гр. – 3,75 %). Норми амортизації були суттєво завищені і нараховувалися на залишкову вартість груп основних засобів до досягнення групою нульового значення. Оскільки валовий дохід коригується на суму нарахованої амортизації, в перші роки після введення в дію зазначеного Закону на підприємствах різко зменшилися величина прибутків і відповідно величина надходжень до бюджету з податку на прибуток. Тому було введено застосування понижуючого коефіцієнту. З другої сторони, основні засоби підприємств були більш ніж на половину зношеними і залишкова вартість була незначною по відношенню до первісної, а при умові нарахування амортизаційних відрахувань на залишкову вартість до досягнення групою нульового значення суми амортизаційних відрахувань з кожним роком зменшувалися. Таким чином, зазначені нововведення не вирішили існуючу проблему, а лише сприяли її ускладненню.

Дослідимо динаміку стану основних засобів за 1997 – 2008 рр. на прикладі ВАТ «Тепм» (рис. 1).

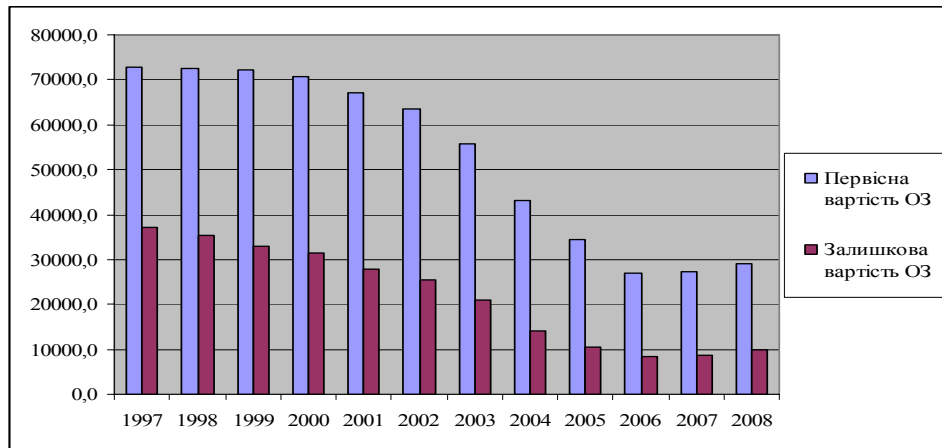

Рис. 1. Динаміка стану основних засобів ВАТ «Темп», тис. грн

Величина первісної вартості основних засобів на досліджуваному підприємстві за 1977 – 2008 рр. зменшилась у 2,5 рази, що пов'язано із вибуттям основних засобів, при чому в основному за рахунок їх ліквідації. Динаміку ступеню зносу основних засобів відображено на рис. 2.

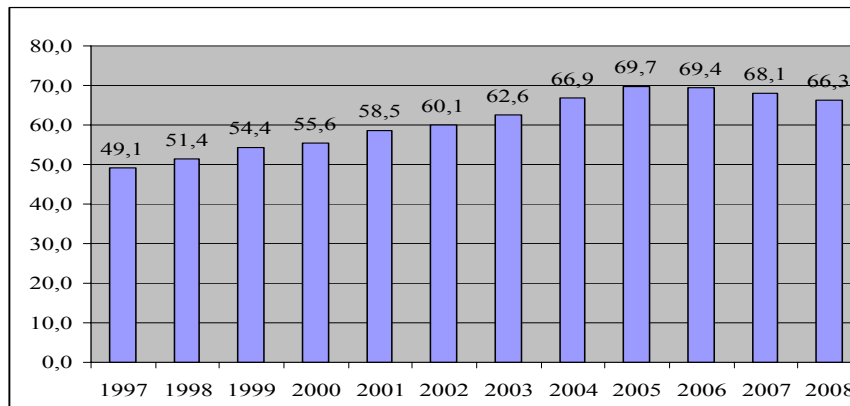

Рис. 2. Ступінь зносу основних засобів ВАТ «Темп», %

Ступінь зносу основних засобів стабільно зростає. Лише за останні 3 роки зменшується, але не суттєво. Це пояснюється придбанням нових об'єктів основних засобів. При цьому, рівень зношення основних засобів залишається досить високим – на 2/3 основні засоби даного підприємства зношені.

Негативну тенденцію має і частка витрат у собівартості продукції. За досліджуваний період вона зменшилась із 32,3 % до 3,7 % (рис. 3).

Виходячи із вище проведеного аналізу впливу діючої системи нарахування амортизації на процес відтворення та оновлення основних засобів за 1997 – 2008 р.р. на прикладі ВАТ «Темп», можна зробити наступні висновки:

- 1) діюча система нарахування амортизації не здатна забезпечити простого відтворення основних засобів – матеріально-технічна база підприємства постійно зменшується, частка амортизаційних відрахувань собівартості продукції зменшилась до мінімуму;
- 2) основні засоби на підприємстві можна вважати застарілими, які не відповідають новітнім технологіям, оскільки ступінь їх зносу сягає критичного рівня.

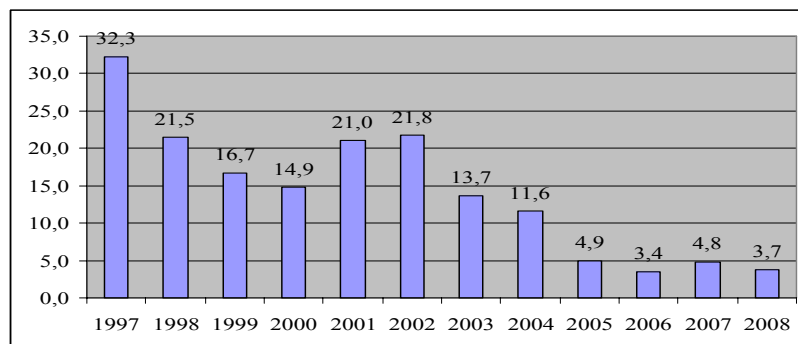

Рис. 3. Частка амортизаційних відрахувань собівартості продукції ВАТ «Темп», %

Такий стан зумовлено наступними основними чинниками:

- 1) віднесення до груп основних засобів різнорідних об'єктів засобів праці;
- 2) недостатня диференціація норм амортизаційних відрахувань;
- 3) нарахування амортизаційних відрахувань на залишкову вартість основних засобів, яка на кінець 1997 року становила майже 50 % від первісної вартості і постійно зменшується;
- 4) нарахування амортизації до досягнення групою нульового значення, що на практиці неможливо.

Протягом досліджуваного періоду були спроби виправити ситуацію. В 1997 році було розроблено проект Закону «Про амортизацію», але він був відхиленим. Вважалося, що Закон України про оподаткування прибутку підприємств є більш досконалим і паралельне існування з 1 січня 1998 року двох Законів, які по-різному вирішують питання амортизації, надзвичайно ускладнить виконання цих Законів, призведе до численних непорозумінь у взаємовідносинах між платниками податку на прибуток підприємств та податковими органами або навіть до зловживань у цій сфері, дестабілізує процес надходження коштів до місцевих бюджетів [2].

Основними розбіжностями зазначених законів були наступні:

Закон України «Про амортизацію» розглядає амортизацію як складову частину валових витрат платника податку, а Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» не включає амортизацію до складу валових витрат, а відносить на зменшення скоригованого валового доходу.

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» передбачав застосування у 1998 році понижуючих коефіцієнтів до норм амортизації у розмірі 0,7 (пункт 22.4 статті 22). Закон же, що надійшов на підпис, не передбачав можливості їх встановлення. Вважалося, що відмова від застосування понижуючих коефіцієнтів до норм амортизації призведе до значного зростання обсягів амортизації та відповідного зменшення розміру прибутку підприємств, що, у свою чергу потягне за собою скорочення надходжень від податку на прибуток підприємств до місцевих бюджетів [2].

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» передбачає право платника податку застосовувати щорічну індексацію балансової вартості основних фондів та нематеріальних активів на коефіцієнт індексації, який визначається за відповідною формулою. Індексація проводиться, якщо річна інфляція становить понад 10 відсотків. В свою чергу, Закон України «Про амортизацію» передбачав індексацію амортизаційних відрахувань на індекс інфляції попереднього кварталу. Реалізація такого підходу також мала негативно позначитися на надходженнях податку на прибуток підприємств та призвести до значних трудовитрат платників податку в здійсненні відповідних розрахунків [2].

Передбачений частиною четвертою статті 5 Закону України "Про амортизацію" механізм визначення розміру прискореної амортизації основних фондів дозволяв списувати на валові витрати платників податків у перші три роки 90 % вартості таких об'єктів основних засобів, а згідно з Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» за цей же період буде нараховано 65 %. Очікувалося, що при такому збільшенні норм амортизаційних відрахувань значно зростуть валові витрати платників податку та зменшаться відрахування до бюджету [2].

Таким чином, виходячи із вище наведеного, можна зробити висновок, що державна амортизаційна політика того часу була односторонньо направлена на збільшення доходів до державного бюджету, що і відобразилося в скороченні матеріально-технічної бази промислових підприємств, невідповідності основних засобів новим технологіям, спаді обсягів виробництва та зниженні конкурентоспроможності продукції.

Наступним кроком до вирішення цієї проблеми було введення в дію з 1 липня 2000 року П(С)БО 7 «Основні засоби». Відповідно до цього стандарту амортизацію дозволено нараховувати за наступними методами: прямолінійний, метод залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий і податковий, який передбачений Законом України «Про оподаткування підприємств». Впровадження зазначеного нормативного акту не справило позитивного впливу на процес відтворення основних засобів. В даному випадку амортизація розглядалась як облікова категорія, функцією якої є облік минулих витрат, віднесення їх на собівартість виробленої продукції та визначення фінансового результату.

Крім цього, в П(С)БО мали місце ряд недоліків:

- 1) відсутність методики та рекомендацій стосовно оцінки основних засобів, зокрема визначення справедливої та ліквідаційної вартості;
- 2) проблема визначення терміну корисної експлуатації основних засобів;
- 3) трудомісткість облікової роботи.

Тому більшість підприємств продовжували нараховувати амортизацію за податковим методом. Наприклад, на ВАТ «Темп» почали нараховувати амортизацію за П(С)БО 7 «Основні засоби» лише з 2004 р. і то рівномірним методом. Як показав вище проведений аналіз позитивних зрушень в стані основних засобів і структурі собівартості продукції не відбулося.

Законом України від 24.12.2002 р. № 349-IV (349-15) "Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», з метою виправлення такої ситуації було запроваджено підвищені норми амортизаційних відрахувань для основних фондів груп 1, 2, 3, які відповідно до п. 15 перехідних положень цього Закону мали застосовуватися з 01.01.2004 р. Крім цього було виділено окрему групу, до якої

включалися електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, комп'ютерні програми, телефони (у т.ч. стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів). Норми амортизаційних відрахувань суттєво зросли: 1 гр. – 2 %, 2 гр. – 10 %, 3 гр. – 6 %, 4 гр. – 15 %, але такі норми дозволяється нараховувати на витрати понесені платником податку на створення або придбання основних засобів після 01.01.2004 р. Це з однієї сторони повинно стимулювати підприємства до оновлення матеріально-технічної бази, а з іншої – не вирішує питання стосовно відтворення наявного у підприємств зношеного обладнання.

Цікавим є положення «антикризового» Закону України від 18.12.2008 р. № 694-VI, згідно з яким пункт 8.6 статті 8 закону про податок на прибуток доповнено підпунктом 8.6.5, яким надане право промисловим підприємствам застосовувати щорічну 25-відсоткову норму прискореної амортизації основних фондів групи 3. При цьому амортизація основних фондів групи 3 проводиться до досягнення балансовою вартістю групи нульового значення [3]. Але не вказано, чи ця норма відноситься до всіх об'єктів основних засобів, чи також тільки до тих, які були введені в експлуатацію з 2004 року. В будь-якому випадку це суттєво не вплине на процес відтворення основних засобів. Оскільки, в першому випадку залишкова вартість основних засобів незначна, а другому – попередня норма амортизації становила 24 %.

Таким чином, можна зробити висновки, що реформування державної амортизаційної політики відбувається без достатнього теоретичного обґрунтування та практичних розрахунків. Діюча амортизаційна політика держави не враховує особливостей реальної економічної ситуації і носить суто фіскальний характер, не забезпечує оновлення і розширене відтворення основних засобів. Більше того така амортизаційна політика не здатна забезпечити навіть процес простого відтворення основного капіталу.

Тому амортизаційна політика держави вимагає негайного перегляду і вдосконалення. При цьому повинні бути враховані не тільки фіскальний і обліковий аспекти амортизації, але і економічний аспект амортизації, який полягає у визначенні реальних темпів втрати засобами праці їх вартості.

Література

1. Орлов П., Орлов С. Про використання в Україні різних систем амортизації // Економіка України. – 2005. – № 5 (522). – С. 38 – 44.
2. www.gsk2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=1796&pf35401=15183.
3. Закон України від 18.12.2008 № 694-VI “Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості”.

Надійшла 12.06.2009

УДК 658.47:65.012

Н. С. СТЕПАНЮК, Л. М. СМОЛЕНСЬКА
Хмельницький національний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

В даній статті розглянуто особливості організації управлінської праці, а також перспективи формування системи мотивації, яка дозволить підвищити трудову активність персоналу шляхом використання комплексу матеріальних та нематеріальних мотиваторів.

The features of organization of administrative labour, and also prospects of forming of the motivation system which will allow to promote labour activity of personnel by drawing on complex of financial and immaterial motivators are considered in this article.

В системі менеджменту будь-якої організації головну посаду займає керівник. Керівник, набуваючи досвіду, знає, що основою управління є правильно побудовані стосунки з підлеглими. Таким чином, актуальність дослідження обумовлена особливостями управлінської праці, знаючи які можна покращити діяльність організації.

Сутність управлінської діяльності досліджували багато вітчизняних і зарубіжних вчених: Г. Х. Попов, Т. Кутасова, К. Скрипник, В. Світунов, Л. Н. Зудіна, А. В. Шегда, В. Г. Шипунов, Є. М. Кішкель, Й. С. Завадський, М. Х. Мескон, М. Альберт, Р. Уайтлі, Р. Стюарт та інші. Всі вони мають різні думки стосовно природи управлінської праці, тому дана тема потребує подальшого дослідження.

Метою статті є виявлення особливостей управлінської праці, а також формування системи мотивації управлінської праці з застосуванням комплексу матеріальних та нематеріальних чинників. В статті зроблена спроба систематизації основних відмінностей управлінських функцій від виробничих, визначення найсильніших мотиваторів ефективної управлінської праці

Основні особливості управлінського персоналу обумовлені сутністю управлінської праці та її основними параметрами: об'єктом, предметом та продуктом. Основна мета праці в системі управління –